

**Szkoła Podstawowa nr 4 im. Bolesława Chrobrego
w Goleniowie**

**PROCEDURY POSTĘPOWANIA
NAUCZYCIELI I INNYCH PRACOWNIKÓW SZKOŁY
W SYTUACJACH STOSOWANIA PRZEMOCY PRZEZ
RODZICÓW/OPIEKUNÓW WOBEC DZIECI**

wprowadzona na podstawie:

Zarządzenia Dyrektora Szkoły

Zatwierdzam:

WSTĘP

Definicja zachowania agresywnego i przemocowego

W psychologii agresja oznacza „działanie skierowane przeciwko osobom lub przedmiotom, wywołującym u jednostki niezadowolenie lub gniew”.

Agresja może występować w postaci fizycznej lub słownej, może przejawiać się w formie bezpośredniej – skierowanej na osobę lub rzecz wywołującą uczucie wrogości i w formie przemieszczonej – skierowanej na obiekt zastępczy. Pojęć agresja i przemoc niejednokrotnie używa się zamiennie. Definicje przemocy zawierają trzy podstawowe kryteria: rodzaj zachowania, intencje i skutki.

Przemoc – to zachowania agresywne i jednocześnie destruktywne w stosunku do innej osoby lub grupy osób, /.../ w wyniku których inne osoby ponoszą uszczerbek na ciele lub w zakresie funkcji psychicznych. Jest to bezpośrednie oddziaływanie jednego człowieka na drugiego w celu zmuszenia go, wbrew jego woli, do zmiany zachowań, zmiany systemu wartości bądź poglądów w jakiejś sprawie. Działanie takie stwarza sytuacje zagrażające bezpieczeństwu fizycznemu lub psychicznemu. Przemoc powstaje zwykle na podłożu emocjonalnym, ale czasem jest działaniem ściśle i dokładnie zaplanowanym zarówno pod kątem doboru ofiar, zastosowanych form przemocy, a także celów, które napastnik zamierza osiągnąć. Według J. Mellibrudy przemoc jest zawsze intencjonalna, narusza prawa i dobra osobiste jednostki, zawsze powoduje szkody. Przemoc ma tendencje do powtarzania się, jest często rozpaczliwym zagłuszeniem poczucia niemocy.

Za przemoc odpowiedzialny jest sprawca, bez względu na to, co zrobiła ofiara. Niektóre przejawy groźenia przemocą są w istocie aktami przemocy

Problem krzywdzenia dziecka w rodzinie oraz założenia ogólne procedury „Niebieskiej Karty”.

Krzywdzenie dziecka to każde zamierzone lub niezamierzone działanie osoby dorosłej, które ujemnie wpływa na rozwój fizyczny lub psychiczny dziecka (definicja WHO).

Zawsze pierwszym obowiązkiem osoby, która dowiaduje się, że dziecko jest krzywdzone jest zatrzymanie krzywdzenia. Interwencja prawna w sytuacji krzywdzenia dziecka rozumiana jest jako powiadomienie odpowiednich instytucji: policji, prokuratury, sądu rodzinnego i nieletnich o przestępstwie lub zagrożeniu dobra dziecka, w celu podjęcia przez te instytucje działań w ramach swoich obowiązków służbowych. Działania te zapobiegają krzywdzeniu dziecka, spowodują wyciągnięcie odpowiedzialności w stosunku do sprawcy i wesprą dziecko i rodzinę w sytuacji kryzysu.

Rolę i zadania nauczycieli oraz szkolnych specjalistów w zakresie udzielania pomocy dziecku określa Ustawa o systemie oświaty, Ustawa Karta Nauczyciela, Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”, jak też Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach. Odpowiedzialność nauczycieli, wychowawców, innych pracowników pedagogicznych oraz pracowników nie będących nauczycielami za pomoc dzieciom krzywdzonym wynika również z innych przepisów prawa, m.in. Kodeksu postępowania karnego – art. 304, Kodeksu karnego – art.162, Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, art. 12, Kodeksu postępowania cywilnego – art. 572, Konwencji o Prawach Dziecka.

Na mocy Rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie procedury „**Niebieskiej Karty**” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” dyrektor, nauczyciel-wychowawca lub pedagog szkolny – jako przedstawiciel oświaty – może wszcząć procedurę przez wypełnienie formularza „Niebieska Karta – A” i w ciągu 7 dni przekazać go przewodniczącemu zespołu interdyscyplinarnego. W przypadku podejrzenia stosowania przemocy w rodzinie wobec dziecka, czynności podejmowane i realizowane w ramach procedury przeprowadzić należy w obecności rodzica, opiekuna prawnego lub faktycznego. Jeżeli osobą, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie wobec dziecka, jest któraś z tych osób, to działania z udziałem dziecka przeprowadza się w obecności osoby mu najbliższej i pełnoletniej oraz – w miarę możliwości – w obecności psychologa. Formularz powinien być wypełniony podczas rozmowy z osobą dotkniętą przemocą w rodzinie. Rozmowa taka może odbyć się w placówce oświatowej lub w miejscu pobytu tej osoby.

1. Cel procedury.

Celem niniejszej procedury jest wskazanie zasad postępowania nauczyciela i dyrektora placówki w przypadku stwierdzenia krzywdzenia dziecka.

2. Zakres procedury i ogólne zasady organizacji

Procedura swym zakresem obejmuje wszystkich nauczycieli zatrudnionych w Szkole Podstawowej z Oddziałami Integracyjnymi nr 4 w Goleniowie

1. Nadzór nad prowadzeniem przypadku dziecka krzywdzonego sprawuje dyrektor szkoły udzielając wsparcia i pomocy osobom bezpośrednio zaangażowanym w pomoc.
2. Koordynatorem pomocy dziecku krzywdzonemu jest pedagog szkolny. W sytuacji prowadzenia dużej liczby przypadków lub ich złożoności i wielu działań, dyrektor mogą zadanie koordynacji kolejnych powierzyć innej osobie, przy czym nadal pozostają one w ogólnym rejestrze prowadzonym przez pedagoga.
3. Zasadą udzielania pomocy dziecku krzywdzonemu przez placówkę jest interdyscyplinarna współpraca zespołowa ograniczona do osób pracujących z dzieckiem.
4. Rejestr wszczętych procedur „Niebieska Karta” prowadzi sekretariat uczniowski właściwy dla danego ucznia/wychowanka.
5. Dokumentację związaną ze wszczętymi procedurami „Niebieskiej Karty” prowadzi i przechowuje pedagog szkolny.

3. Tryb postępowania

Wszczęcie procedury:

1. Każdy pracownik szkoły, który zauważy lub podejrzewa u ucznia symptomy krzywdzenia, jest zobowiązany zareagować – jeśli to konieczne, udzielić pierwszej pomocy oraz przekazać informację o zaobserwowanym zdarzeniu pedagogowi szkolnemu lub wychowawcy **przekazując pisemną notatkę** zawierającą istotne informacje dotyczące: wyglądu, stanu, dolegliwości oraz zachowania dziecka, cytaty jego wypowiedzi oraz podjęte działania.
2. W przypadku podejrzenia przemocy domowej wobec dziecka, szkoła wszczyna procedurę „Niebieskich Kart” uruchamiając tym samym interwencję w środowisku ucznia. Druk „Niebieskiej Karty” wypełnia pracownik pedagogiczny szkoły, do

którego zgłoszono fakt przemocy. Wypełniony druk przekazuje się w terminie do 7 dni do przewodniczącego Interdyscyplinarnego Zespołu ds. Przemocy w Rodzinie. Część „B” druku przekazuje się rodzicowi, opiekunowi prawnemu lub faktycznemu, albo osobie, która zgłosiła fakt przemocy w rodzinie.

3. Podstawą udzielania pomocy dziecku krzywdzonemu jest podmiotowy kontakt (w tym nie zmuszanie go do potwierdzenia naszych podejrzeń) oraz zapewnienie mu bezpieczeństwa, najlepiej we współpracy z rodzicem/opiekunem niekrzywdzącym lub, jeśli nie jest to możliwe – poprzez interwencję prawną oraz działania instytucjonalne.
4. W sytuacji **poważnego** zagrożenia bezpieczeństwa dziecka należy NATYCHMIAST przesłać zawiadomienie o sytuacji dziecka do Sądu Rejonowego Wydział Rodzinny I Nieletnich lub zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa do prokuratury rejonowej – faxem, a następnie listem poleconym. Jeśli zachodzi bezpośrednie zagrożenie życia dziecka i nie ma czasu na powiadomienie sądu, należy NATYCHMIAST skontaktować się z policją. Jeśli powrót do domu nie będzie dla dziecka bezpieczny, zostanie zawieszony do placówki opiekuńczej lub interwencyjnej wskazanej przez właściwe Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie.
5. Podejmowane działania powinny opierać się na diagnozie dziecka i jego sytuacji (opartej na informacjach od pracujących z nim nauczycieli, personelu niepedagogicznego, ewentualnie na innych dostępnych danych, np. pochodzących od specjalistów poradni, z zespołu interdyscyplinarnego (wywiadu z rodzicami), z zespołu ds. organizacji pomocy psychologiczno – pedagogicznej i powinny być monitorowane oraz prowadzone do czasu uzyskania poprawy sytuacji dziecka.

4. Zadania pracowników placówki

Dyrektor placówki:

1. W porozumieniu z pedagogiem szkolnym występuje oficjalnie do Interdyscyplinarnego Zespołu ds. Przemocy w Rodzinie lub sądu rodzinnego, prokuratury, ośrodka pomocy społecznej z zawiadomieniem o zagrożeniu dziecka krzywdzeniem, zawiera porozumienia z innymi instytucjami i placówkami w sprawie współpracy interdyscyplinarnej.
2. Zapewnia pomoc nauczycielom w realizacji ich zadań i ich doskonaleniu zawodowym, ułatwiając im np. możliwość konsultacji trudnych przypadków ze specjalistami, wspiera, organizuje szkolenia w zakresie reagowania na przemoc w rodzinie wobec dziecka.
3. Organizuje pomoc psychologiczno-pedagogiczną.
4. Jako funkcjonariusz publiczny, w przypadku niedopełnienia obowiązków w zakresie m.in. pomocy dziecku krzywdzonemu, ponosi odpowiedzialność karną (art. 231 K.k.).

Pedagog/psycholog szkolny

W sytuacji podejrzenia przemocy wobec dziecka:

1. Udziela bezpośredniej pomocy dziecku jeśli zagrożone jest jego zdrowie lub życie (np. w sytuacji obrażeń na ciele – pod nieobecność pielęgniarki szkolnej organizuje pomoc medyczną wzywając karetkę pogotowia lub jeśli stan zdrowia dziecka nie kwalifikuje się do jej wezwania, wysyła faxem wnioski do sądu rejonowego wydział rodzinny i nieletnich z prośbą o wydanie zgody na poddanie dziecka badaniu lekarskiemu bez wiedzy i zgody rodziców i ewentualnie (także jeśli uzyskanie zgody nie jest możliwe natychmiast) – odprowadza dziecko do lekarza pediatry prosząc o dokonanie opisu stanu dziecka (zaświadczenie może być dowodem w sprawie o krzywdzenie).

2. Zbiera informacje o dziecku w celu wstępnego zdiagnozowania jego sytuacji, szczególności o tzw. czynnikach ryzyka, ponadto dane świadczące o przemocach lub wykluczające ją, kto jest sprawcą krzywdzenia i w jakiej relacji pozostaje z dzieckiem, jak często i od jak dawna dziecko jest krzywdzone, informacje o zachowaniach pozostałych członków rodziny wobec dziecka, relacjach jakie ma dziecko z osobą rodzica niekrzywdzącego, o osobach wspierających je, informacje o innych czynnikach towarzyszących przemocach – np. uzależnieniu od alkoholu rodziców
3. Przeprowadza we współpracy z wychowawcą oraz innymi osobami zaangażowanymi w pomoc dziecku, ocenę zagrożenia dziecka przemocą.
4. Zbiera materiały związane z sytuacją dziecka, opisy jego zachowań, wyglądu.
5. Zabezpiecza dowody, przy czym ocena ich wiarygodności nie należy do jego zadań.
6. Współpracuje z wychowawcą stale obserwującym dziecko.
7. Pomaga organizować pomoc materialną uczniom zagrożonym zaniedbaniami, znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej.
8. Współpracuje z dyrektorem i wicedyrektorem w podejmowaniu interwencji:
 - a. informuje dyrektora szkoły o każdym przypadku podejrzenia przemoc w rodzinie, w szczególności gdy współwystępują problemy zdrowotne i higieniczne;
 - b. uruchamia procedurę „Niebieskich Kart” poprzez wypełnienie formularza „Niebieskiej Karty”, który następnie przekazywany jest przewodniczącemu gminnego zespołu interdyscyplinarnego;
 - c. uczestniczy w pracach gminnego interdyscyplinarnego zespołu roboczego.
9. Koordynuje na terenie szkoły pracę z przypadkiem, monitoruje sytuację dziecka poprzez kontakt z wychowawcą, nauczycielami, także pracownikami niepedagogicznymi – dbając jednocześnie o zapewnienie poufności i nie włączanie osób nie związanych z pracą nad konkretnym przypadkiem.
10. Współpracuje z: pracownikami poradni specjalistycznych, do których kierowane jest dziecko lub jego rodzina, ze specjalistami z zespołu interdyscyplinarnego.
11. Informuje rodziców o podjętych działaniach na rzecz dziecka.

Wychowawca

W sytuacji gdy podejrzewa, że dziecko jest krzywdzone:

1. Kontaktuje się z psychologiem/pedagogiem przekazując mu informacje o swoich obserwacjach.
2. Swoje spostrzeżenia zapisuje i włącza do indywidualnej dokumentacji ucznia, dziennika wychowawczego lub kart obserwacji.
3. Współpracuje z psychologiem/pedagogiem ustalając plan pomocy dziecku.
4. Systematycznie monitoruje sytuację dziecka obserwując ewentualne zmiany jego zachowania, zamieszczając opisy w indywidualnej dokumentacji ucznia.
5. Udziela dziecku wsparcia na wszystkich etapach pomocy.

Pielęgniarka szkolna

W sytuacji gdy podejrzewa, że dziecko jest krzywdzone:

1. Udziela bezpośredniej pomocy dziecku jeśli zagrożone jest jego zdrowie lub życie oraz organizuje pomoc medyczną.
2. Jeśli zauważy na ciele dziecka siniaki, wybroczyny lub inne objawy przemoc fizycznej, opisuje je w karcie zdrowia dziecka (w jego dokumentacji badań i czynności uzupełniających): rozmiar, rozmieszczenie, kolor, wielkość itp. Nie wpisuje swoich wniosków z badania dziecka. Tak sporządzony opis jest dowodem w sądzie. Oryginał dokumentacji dziecka jest udostępniany jedynie na wniosek sądu.

3. Wpisuje w karcie także nazwisko osoby, która przyprowadziła dziecko wówczas, gdy dziecko z obrażeniami zostało zgłoszone przez innego pracownika szkoły.
4. Kontaktuje się z psychologiem/pedagogiem lub wychowawcą dziecka zgłaszając informacje o swoich podejrzeniach i obserwacjach.
5. Może kontaktować się z rodzicami dziecka w przypadku stwierdzenia zaniedbań zdrowotnych i higienicznych (m.in. wszawicy, próchnicy). Jeśli rodzice nie są zainteresowani współpracą na rzecz poprawy sytuacji dziecka, sporządza notatkę służbową z opisem stanu dziecka i podjętych przez siebie działań oraz reakcji rodziców. Notatkę przekazuje pedagogowi/ psychologowi szkolnemu.

Nauczyciel, nauczyciel świetlicy, logopeda, doradca zawodowy, pracownik biblioteki, osoby prowadzące zajęcia dodatkowe

W sytuacji gdy podejrzewają, że dziecko jest krzywdzone:

1. Kontaktują się z jego wychowawcą i psychologiem/pedagogiem, przekazując im pisemne informacje o swoich podejrzeniach i obserwacjach. Jeśli kontakt danego dnia nie jest możliwy – zapisują wiernie stwierdzone fakty w formie notatki służbowej i przekazują niezwłocznie dnia następnego.
2. Biorą udział w monitorowaniu sytuacji dziecka oraz jeśli istnieje taka potrzeba, w opracowaniu wspólnie z psychologiem, pedagogiem szkolnym i wychowawcą planu pomocy dziecku.

Pracownicy obsługi i administracji

W sytuacji podejrzenia krzywdzenia dziecka:

1. Kontaktują się z jego wychowawcą i psychologiem/pedagogiem, przekazując im informacje o swoich podejrzeniach i obserwacjach. Jeśli kontakt danego dnia nie jest możliwy – zapisują wiernie stwierdzone fakty w formie notatki służbowej i przekazują niezwłocznie dnia następnego.
2. Każdy z pracowników placówki powinien dołożyć wszelkich starań by zachować wrażliwość na potrzeby dziecka, a udzielając mu wsparcia i ochrony przed przemocą nie utrzymywać jego sprawy w tajemnicy (lecz poinformować je, że w związku z powagą sprawy, włączy do pomocy inne zaufane osoby)

W przypadku zdiagnozowania bezpośredniego zagrożenia zdrowia lub życia dziecka:

1. Dyrektor szkoły lub upoważniony przez niego pedagog/ psycholog szkolny powiadamia policję, wydział rodzinny i nieletnich sądu rejonowego lub prokuraturę rejonową o popełnieniu przestępstwa. Równoległe powiadamia pracownika socjalnego w rejonie.
2. Dalszy tok postępowania leży w kompetencji tych instytucji.

PROCEDURY POSTĘPOWANIA W SYTUACJI, GDY:

A. KONIECZNE JEST ODIZOLOWANIE DZIECKA OD DOMU

B. DZIECKO MOŻE POZOSTAĆ W DOMU RODZINNYM

A. Diagnoza wykazała bezpośrednie zagrożenie zdrowia lub życia dziecka:

1. Pedagog szkolny powiadamia, w porozumieniu z dyrektorem szkoły, Specjalistę do Spraw Nieletnich Komisariatu Rejonowego Policji lub/oraz właściwy Wydział Rodzinny i Nieletnich Sądu Rejonowego. Uruchomiona zostaje natychmiastowa interwencja na podstawie przewidzianych w tego rodzaju sytuacjach, procedurach dla policji i sądu rodzinnego

umieszczania dzieci w rodzinach zastępczych, placówkach opiekuńczych lub placówkach służby zdrowia. Dalszy tok postępowania leży w kompetencji tych instytucji.

2. Pisemnie powiadamia Prokuraturę Rejonową o popełnieniu przestępstwa. Prokuratura, uznając zarzut naruszenia przepisów prawa karnego i prawa o wykroczeniach chroniących dobro dziecka, powinna w myśl art. 23 k.p.k. złożyć zawiadomienie do Sądu Rodzinnego.

3. Powiadamia pracownika socjalnego w rejonie

B. Dziecko może pozostać w domu rodzinnym:

Problem krzywdzenia nie wymaga sięgnięcia po środki represji wobec rodziny i izolowania od niej dziecka. Możliwa jest współpraca z rodzicami na rzecz poprawy sytuacji.

1. Pedagog szkolny i wychowawca oceniają szansę współpracy przynajmniej z jednym z rodziców

2. Rozmowa pedagoga szkolnego z rodzicem (rodzicami dziecka)

3. Pedagog szkolny zawiera kontrakt z rodzicami o współpracy na rzecz poprawy sytuacji dziecka i rodziny. Informuje o swoim dalszym ewentualnym postępowaniu w razie niedotrzymania warunków umowy

4. Podejmuje i koordynuje działania wynikające z potrzeb dziecka i rodziny w kierunku :
wzmocnienia dziecka: zapewnienie mu odpowiednio do potrzeb i w uzgodnieniu z rodzicami, konsultacji psychologiczno r11; pedagogicznych, ewentualnie psychiatrycznych w opiekującej się szkołą poradnią psychologiczno – pedagogiczną
skierowanie do instytucji udzielających różnych form pomocy: terapia indywidualna, grupowa, zajęcia świetlicowe, warsztaty - w uzgodnieniu z rodzicami i adekwatnie do potrzeb wspierania rodziny skierowanie, adekwatnie do potrzeb, do instytucji oferujących: poradnictwo, konsultacje psychologiczne, terapię uzależnień, terapię dla sprawców przemocy, warsztaty umiejętności wychowawczych

PROCEDURY POSTĘPOWANIA W SYTUACJI, GDY:

Pojawiają się przesłanki mogące świadczyć o wykorzystywaniu seksualnym dziecka w rodzinie

A. Problem zgłasza matka/ojciec dziecka

B. Informacje pochodzą z innych źródeł

Problem zgłasza matka/ojciec dziecka

1. Pedagog szkolny informuje matkę/ojca o przewidzianych procedurach i konsekwencjach prawnych dla sprawcy
2. Przekazuje adres i telefon odpowiedniej placówki zajmującej się problemem wykorzystywania seksualnego dzieci. Ewentualnie pośredniczy w uzgodnieniu terminu pierwszego spotkania
3. Powiadamia (w porozumieniu z dyrektorem szkoły) Specjalistę do Spraw Nieletnich Komisariatu Rejonowego Policji i/lub Sąd Rejonowy - Wydział Rodzinny i Nieletnich o nieprawidłowej sytuacji dziecka. Organy te uruchamiają własne procedury
4. Podejmuje i koordynuje działania wynikające z potrzeb dziecka i rodziny w kierunku :
5. wzmocnienia dziecka: kieruje na zajęcia umożliwiające rozwijanie zainteresowań i uzdolnień, umiejętności społecznych oraz inne, adekwatne do potrzeb dziecka szczególnie wspomaga dziecko w sytuacjach szkolnych wspierania rodziny kieruje na warsztaty umiejętności wychowawczych, bądź na inne formy pomocy, adekwatnie do potrzeb tej rodziny
6. Monitoruje sytuację dziecka i rodziny

Informacje pochodzą z innych źródeł

1. Wychowawca razem z pedagogiem szkolnym dokonują analizy posiadanych informacji, w tym czynników ryzyka krzywdzenia dziecka występujących w konkretnej rodzinie
2. Określają stopień zagrożenia jego bezpieczeństwa
3. Oceniają szansę współpracy przynajmniej z jednym z rodziców
4. Pedagog szkolny przeprowadza konsultacje :
z pracownikiem socjalnym w celu uzyskania danych o sytuacji rodzinnej z wywiadu środowiskowego. W przypadku braku danych prosi o przeprowadzenie takiego wywiadu i pilne przekazanie uzyskanych informacji z dzielnicowym Rejonowego Komisariatu Policji w celu uzyskania informacji o ewentualnych interwencjach z kuratorem sądowym (jeżeli jest) w celu uzyskania informacji o sprawowanym nadzorze
5. Wychowawca z pedagogiem szkolnym ustalają, który z nich przeprowadzi rozmowę z dzieckiem
6. Rozmowa z dzieckiem
7. Rozmowa z rodzicem niekrzywdzący.

W zależności od ustaleń :

1. Dalsze monitorowanie zachowania dziecka, zdobywanie dodatkowych informacji.
2. Postępowanie jak w przypadku zgłoszenia problemu przez matkę/ojca.

PROCEDURY POSTĘPOWANIA W SYTUACJI, GDY:

Pojawiają się przesłanki mogące świadczyć o krzywdzeniu dziecka w rodzinie przez zaniedbywanie

1. Wychowawca razem z pedagogiem szkolnym dokonują analizy posiadanych informacji dotyczących problemu zaniedbywania dziecka
2. Określają stopień zagrożenia jego bezpieczeństwa
3. Oceniają szansę współpracy przynajmniej z jednym z rodziców
4. Pedagog szkolny konsultuje się z pracownikiem socjalnym w celu uzyskania danych
 - a. sytuacji rodzinnej z wywiadu środowiskowego. W przypadku braku danych prosi
 - b. przeprowadzenie takiego wywiadu i pilne przekazanie uzyskanych informacji
5. Nawiązuje kontakt z rodzicami dziecka, informuje o konsekwencjach prawnych zaniedbywania

W dalszej procedurze postępowania mogą pojawić się dwa warianty:

- A. Rodzice nawiązują współpracę
- B. Rodzice nie nawiązują współpracy

Rodzice nawiązują współpracę

1. Pedagog szkolny zawiera kontrakt z rodzicami o współpracy na rzecz poprawy sytuacji dziecka i rodziny. Informuje o swoim dalszym ewentualnym postępowaniu w razie niedotrzymania warunków umowy
2. Podejmuje i koordynuje działania wynikające z potrzeb dziecka i rodziny w kierunku: wzmocnienia dziecka :
zapewnienie mu w porozumieniu z rodzicami i w zależności od potrzeb, posiłku, niezbędnych podręczników, pomocy szkolnych, odzieży, stypendium szkolnego, zapewnienie pomocy w nauce, wspierania rodziny : kieruje rodziców do instytucji oferujących poradnictwo i warsztaty w zakresie metod poszukiwania pracy bądź inne formy pomocy adekwatnie do potrzeb

kieruje ich do instytucji oferujących pomoc materialną. Pomaga w załatwianiu formalności związanych z jej uzyskaniem.

Rodzice nie nawiązują współpracy

1. Pedagog szkolny w porozumieniu z dyrektorem szkoły powiadamia o sytuacji dziecka Specjalistę do Spraw Nieletnich Rejonowego Komisariatu Policji oraz właściwy Wydział Rodzinny i Nieletnich Sądu Rejonowego. Dalszy tok postępowania leży w kompetencji tych instytucji.

2. Powiadomienie o sytuacji dziecka pracownika socjalnego w rejonie

Odpowiedzialność prawna:

Odpowiedzialność nauczycieli, wychowawców, innych pracowników pedagogicznych oraz pracowników nie będących nauczycielami za pomoc dzieciom krzywdzonym

wynika również z innych przepisów prawa - m.in. Kodeksu postępowania karnego – art. 304, Kodeksu karnego – art.162, Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, art. 12, Kodeksu postępowania cywilnego – art. 572, Konwencji o Prawach Dziecka.

Współpraca szkoły z Policją.

1. W ramach długofalowej pracy profilaktyczno - wychowawczej zespół i Policja utrzymują stałą współpracę w zakresie profilaktyki zagrożeń.
2. Koordynatorami współpracy z Policją są dyrektor i wyznaczony przez niego nauczyciel-koordynator do spraw bezpieczeństwa.
3. Z zespołem współpracuje także dzielnicowy, w rejonie którego znajduje się zespół.

W ramach współpracy Policji ze szkołą organizuje się:

1. Spotkania nauczycieli, dyrektora z zaproszonymi specjalistami ds. nieletnich i patologii o tematyce dotyczącej zagrożeń przestępczością oraz demoralizacją dzieci i młodzieży w środowisku lokalnym.
2. Spotkania tematyczne uczniów szkoły z Policją m. in. na temat odpowiedzialności nieletnich za popełniane czyny karalne, prawnych aspektów narkomanii, wychowania w trzeźwości, zasad bezpieczeństwa, zachowań ryzykownych oraz sposobów unikania zagrożeń.
3. Informowanie Policji o zdarzeniach noszących znamiona przestępstwa, stanowiących zagrożenie dla życia i zdrowia dzieci i uczniów oraz przejawach demoralizacji na terenie zespołu.
4. Udzielanie przez Policję pomocy w rozwiązywaniu trudnych problemów wychowawczych, które zaistniały na terenie zespołu lub poza nim.

Dokumenty związane - załączniki

ZALĄCZNIK NR 1

OBJAWY PRZEMOCY

Przemoc fizyczna

Co wywołuje nasze podejrzenia:

1. Każdy uraz u małego dziecka, w szczególności jeśli jest to dziecko, które jeszcze nie potrafi chodzić, a rodzaj urazu pozostaje w sprzeczności z etapem rozwojowym dziecka.
2. Niedostateczne wyjaśnienie lub brak wyjaśnienia.
3. Zmiana opisu zdarzenia.
4. Różny „wiek” urazów.
5. Przywiezienie dziecka do lekarza czy wezwanie lekarza rodzinnego znacznie później niż powstał uraz.
6. Niestosowne zachowanie rodziców, np. brak troski, wrogość czy opuszczenie szpitala.
7. Nienormalne reakcje między rodzicami i dzieckiem. Dziecko może wydawać się wycofane lub przestraszone.
8. Wcześniej zaistniałe przypadki stosowania przemocy w danej rodzinie.
9. Stosowanie różnego rodzaju przemocy widoczne podczas badania, np. w stosunku do dzieci wykorzystywanych seksualnie mogła być również stosowana przemoc fizyczna.
10. Historia przemocy w rodzinie. Przemoc pomiędzy dorosłymi może być kojarzona z przemocą w stosunku do dzieci i jako taka stanowić przemoc emocjonalną w stosunku do dzieci.

Urazy, które mogą być objawami stosowania przemocy:

Siniaki i stłuczenia

1. Siniaki u dziecka, które jeszcze nie potrafi chodzić, szczególnie siniaki na twarzy
2. Posiniaczone usta lub naderwane wążadelko
3. Wybroczyny oczne (krew na białych częściach oczu)
4. Siniaki od końcówek palców na tułowiu i kończynach (wiele siniaków o średnicy 1 cm)
5. Zasinione ucho
6. Podłużne siniaki na pośladkach
7. Siniaki w kształcie dłoni, paska, buta
8. Siniaki pochodzące z różnych okresów (z wyjątkiem dolnych kończyn)
9. Ślady ugryzienia. Siniaki powstałe w wyniku ssania („oznaki” miłości)

Oparzenia

1. Oparzenia wrzątkiem dłoni, stóp, pośladków (10% powstaje w wyniku stosowania przemocy)
2. Oparzenia wrzątkiem – w wyniku przemocy najczęstsze u dzieci 3-letnich, wypadkowe – najczęstsze u dzieci 2-letnich. Jest mało prawdopodobne by chodzące dziecko samo weszło do zbyt gorącej kąpielni, ale jeśli, to poparzone byłyby również stopy. Dziecko, które przypadkowo weszło do zbyt gorącej kąpielni, będzie miało również ślady poparzeń w kształcie plamek
3. Poparzenia o wyraźnym kształcie

4. Poparzenie papierosem

Złamania, pęknięcia kości

1. 25% złamań u dzieci poniżej 2 roku życia powstaje w wyniku stosowania przemocy
2. Złamania u niechodzącego dziecka, w szczególności złamanie poprzeczne lub spiralne kości ramiennej lub kości udowej (górną część ramienia lub nogi)
3. Wielokrotne złamania w różnym stadium gojenia się
4. Rzekomo niezauważone złamania (złamania powodują ból i trudno by rodzic nie zauważył, że dziecku coś się stało)
5. Złamania żeber (widoczne tylko na zdjęciu rentgenowskim). Świeże mogą nie być widoczne. Powinno się powtórzyć zdjęcie po 7-10 dniach, gdy zrastające się złamanie jest bardziej widoczne
6. Złamania odłamkowe (odłamana skrajna część długiej kości). Tego rodzaju złamania powstają w wyniku potrząsania i wykręcania
7. Okostnowe tworzenie się nowych kości
8. Pęknięcie czaszki z urazem wewnątrzczaszkowym spowodowanym urazem w wyniku uderzenia

Zamknięte urazy głowy

Spowodowane są potrząsaniem i bujaniem, często z zamachem lub uderzeniem. Niekoniecznie powoduje to pęknięcie czaszki. Dziecko ma objawy, które niekoniecznie muszą się nam kojarzyć bezpośrednio ze stosowaniem przemocy, np. letarg, drażliwość, wymioty, konwulsje, itp. W czasie potrząsania dziecko jest często obejmowane wokół klatki piersiowej i mogą występować złamania tylnych żeber i odłamkowe złamania długich kości (70%). Do innych objawów stosowanej przemocy należą: krwotoki siatkówkowe (krwawienie z tylnej części oka – ok.50 - 80% dzieci „przemocowych”); krwiaki podtwardówkowe (krew zebrana wewnątrz czaszki), inne urazy mózgu – te objawy można zdiagnozować podczas tomografii komputerowej.

Zaniedbania

Oznaki zaniedbania:

1. Powolny wzrost i rozwój
2. Chroniczne, pieluszkowe zapalenie skóry
3. Siniaki obrzęki spowodowane zimnem, czerwone stopy, dłonie
4. Brak zaspakajania potrzeb dziecka w zakresie:
 - jedzenia
 - ciepła
 - ubrania
 - higieny
 - odpowiedniej opieki medycznej
5. Sytuacje pozostawiania dziecka bez opieki
6. Dzieci celowo wystawiane na niebezpieczeństwo

Kluczowe objawy u dzieci w wieku przedszkolnym

Fizyczne:

- niski wzrost
- małogłowie
- zaniedbane i brudne

Rozwojowe:

- opóźniony rozwój mowy
- ograniczony zakres uwagi
- niedojrzałość społeczno-emocjonalna

Zachowanie:

- nadmierna pobudliwość, agresja, impulsywność
- powszechna życzliwość

Kluczowe objawy u dzieci szkolnych

Fizyczne:

- niski wzrost
- niski stopień higieny
- zaniedbany wygląd

Rozwojowe:

- trudności w uczeniu się
- brak szacunku do siebie
- niedojrzałość społeczno-emocjonalna

Zachowanie:

- zaburzone / niewielka ilość relacji
- zachowanie wyrażające niższość własnej osoby
- niezwykła częstotliwość / sposób oddawania moczu/kału

Rodzice

- niekompetencje rodziców z powodu choroby psychicznej, nadużywania narkotyków lub alkoholu, własnego zaniedbania w dzieciństwie, ekstremalnych przekonań np. w kwestii żywienia, religii, kulturalnych

Otoczenie

- trudne warunki mieszkaniowe, nadmierne zagęszczenie w domu. Zimno wilgoć, brak remontów
- mieszkanie spełniające jedynie funkcję spania i jedzenia
- mieszkanie w warunkach tymczasowych np. ogródki działkowe, altany itp.
- niebezpieczne otoczenie np. niebezpieczne tereny zabaw lub ich brak, ruchliwe ulice, nieogrodzone tory
- bieda, niedostateczna ilość pożywienia, odłączona elektryczność lub gaz

Przemoc emocjonalna

- wyśmiewanie
- agresja słowna
- wrogość
- zastraszanie
- wymuszanie
- szykanowanie
- odrzucanie
- wywoływanie poczucia winy
- nadmierne wymagania, nieadekwatne do wieku i możliwości psychofizycznych dziecka
- izolacja społeczna- nadmierne kontrolowanie i ograniczanie kontaktów z innymi osobami

Objawy stosowania przemocy emocjonalnej

- zaburzenia mowy
- dolegliwości psychosomatyczne (ból brzucha, głowy, mdłości)

- moczenia się i zanieczyszczanie bez wyraźnych przyczyn organicznych
- tiki
- brak pewności siebie, wycofanie
- depresja
- zachowania destrukcyjne i autodestrukcyjne
- nadmierne podporządkowanie dorosłym
- kłamliwość

Wykorzystywanie seksualne

Co przeżywają dzieci?

- podglądanie
- fotografowanie / video
- pokazywanie genitaliów
- nieodpowiednia nagość
- erotyczne pocałunki
- pornografia
- dotyk
- masturbacja – na oczach dziecka, dorosły dziecku, dziecko dorosłemu
- penetracja palcami
- seks oralny
- kontakt genitaliów
- penetracja analna / vaginalna

Co wywołuje nasze podejrzenia?

Oznaki behawioralne:

- to, co mówi dziecko – stanowi to najważniejszą wskazówkę
- małe dzieci ze stosunkowo dużą wiedzą o seksie
- wyraźne seksualne zachowanie
- znaczące zmiany w zachowaniu
- moczenie się / robienie kupy w majtki / przeklinanie / wydaliny
- zaburzenia snu – koszmary senne
- zaburzenia w przyjmowaniu pokarmu
- samouszkodzenia – próby samobójcze, samookaleczenia
- fantazjowanie, ucieczki, rozwiązłość

Oznaki fizyczne:

- siniaki / zadrapania w okolicy genitaliów, na piersiach
- powtarzające się infekcje dróg moczowych
- ciąża
- bolesność, swędzenie, krwawienie narządów płciowych i odbytu
- powtarzające się bóle brzucha
- choroby przenoszone drogą płciową / brodawki na narządach płciowych

Mogą nie występować żadne objawy!

Możliwe krótkofalowe skutki wykorzystywania seksualnego:

Emocjonalne / behawioralne:

- zaburzone zachowanie
- niepokój, depresja

- moczenie się
- okaleczanie się
- Edukacyjne:
- trudności w uczeniu się
- Stosunki społeczne:
- zaburzone – woli dorosłych jednej płci
- niewielki kontakt z rówieśnikami
- może do działań seksualnych wciągnąć inne osoby

Możliwe długofalowe skutki wykorzystywania seksualnego u obu płci:

Problemy ze zdrowiem psychicznym:

- depresja / samobójstwo / samo - krzywdzenie się

Trudności natury seksualnej

Trudności w wychowaniu dziecka:

- niedostateczna opieka rodziców
- trudności w ochronie dziecka

Dysfunkcje społeczne:

- przestępczość
- zachowania kryminalne
- nadużywanie / przemoc

ZAŁĄCZNIK NR 2

ROZMOWA Z DZIECKIEM KRZYWDZONYM I JEGO RODZICEM

Najtrudniejszym chyba momentem w podejmowanych przez nauczyciela, pedagoga szkolnego działaniach dotyczących krzywdzonego dziecka jest rozmowa z nim i jego rodzicami. Dobre przygotowanie do takich rozmów, wiedza o zasadach, którymi należy się podczas nich kierować dodadzą nauczycielowi, pedagogowi szkolnemu pewności siebie i pozwolą skupić się na głównym ich celu.

JAK ROZMAWIAĆ Z DZIECKIEM KRZYWDZONYM

1. Zadbaj o sprzyjające warunki rozmowy
 - oddzielny pokój
 - z dala od osób postronnych
 - brak pośpiechu
2. Przyjmij pozycję ciała dostosowaną do pozycji dziecka: usiądź lub przykucnij
3. Używaj języka zrozumiałego dla dziecka
4. Okazuj dziecku szacunek, akceptację i empatyczne zrozumienie
5. Bądź cierpliwy – dziecko może zaprzeczać prawdzie
6. Nie naciskaj na dziecko- wyznanie całej prawdy może łączyć się z ogromnym lękiem
7. Unikaj naprowadzania dziecka na odpowiedzi, które chciałbyś usłyszeć
8. Okaż zrozumienie, że nie łatwo jest mówić o trudnych sprawach, zwłaszcza jeśli dotyczą rodziny
9. Pochwal za odwagę podjęcia rozmowy tj. nie za treść rozmowy, lecz za to, że mówi
10. Bądź świadomy oznak zaniepokojenia dziecka o los rodziców – nie wypowiadaj przy nim negatywnych opinii o rodzicach
11. Nazwij przemoc – przemocą i pokaż dziecku, że nie jest winne tego, co zrobił dorosły

12. Wesprzyj dziecko – utwierdź w przekonaniu, że nie tylko je to spotkało, że wiele dzieci przeżywa podobne problemy
13. Wyjaśnij dziecku w przystępny sposób co zamierzasz dalej robić

Celem rozmowy z dzieckiem jest zebranie informacji potwierdzających (bądź niepotwierdzających) jego krzywdzenie w rodzinie, określających charakter i okoliczności zdarzeń, rolę i zachowanie innych członków rodziny oraz zidentyfikowanie sprawcy. Nie wolno jednak zapomnieć, że celem spotkania jest również – a może przede wszystkim - udzielenie dziecku wsparcia.

Sposób prowadzenia rozmowy z dzieckiem powinien oczywiście uwzględniać jego wiek i możliwości rozwojowe ale również to czy dziecko samo ujawniło doświadczenie krzywdy domowej, czy też podejrzenie zrodziło się w oparciu o inne przesłanki np. informacje osób trzecich czy zaobserwowane u dziecka symptomy fizyczne i/lub behawioralne. W pierwszym przypadku nauczyciel, pedagog, do którego zwróciło się dziecko musi pamiętać, że został uznany za tą osobę, u której można szukać wsparcia, której można zaufać. W drugim, nieodzowne jest zadbanie o zdobycie tego zaufania. Można porozmawiać na wstępie z dzieckiem na tematy neutralne, ale dla niego istotne. Zapytać np. o zainteresowania, sukcesy, opinie na temat ważnych dla niego spraw. Trzeba okazać werbalnie i niewerbalnie, że jest się zainteresowanym dzieckiem, jako osobą, że jest kimś ważnym dla rozmówcy.

Rozmowa musi być w miejscu bezpiecznym i cichym. Czas rozmowy jest czasem przeznaczonym tylko dla dziecka. Nie ma tu miejsca na odbieranie telefonów, wychodzenie na chwilę w „pilnych sprawach”, okazywanie zniecierpliwienia. Warto jeszcze raz podkreślić, dziecko musi widzieć i czuć, że teraz jest najważniejsze. Trzeba liczyć się z tym, że może być ono nieprzygotowane do zwierzeń, nieprzyjemnie zaskoczona sytuacją, może starać się ukryć fakt krzywdzenia przez rodziców szczególnie, gdy sprawa będzie się wiązać z przemocą seksualną.

W rozmowie mogą mu towarzyszyć :

- uczucie wstydu
- lęk o przyszłość swoją i swojej rodziny
- lęk przed obwinianiem go przez rodziców za kłopoty wynikające z ujawnienia sprawy

- lęk przed zemstą sprawcy przemocy
- brak znajomości odpowiedniego słownictwa (szczególnie gdy rozmowa będzie dotyczy przemocy o podłożu seksualnym)

Mogą również ujawniać się mechanizmy obronne pozwalające dziecku radzić sobie z traumą. Mechanizmy chroniące go przed bólem, cierpieniem i samotnością i pozwalające zachować mimo wszystko wiarę i przywiązanie do rodziców, ale utrudniające szczerą rozmowę. Są to :

Tłumienie - świadome unikanie bolesnych wspomnień lub uczuć

Wyparcie - usuwanie i niedopuszczanie do świadomości wspomnień, które przywołują bolesne skojarzenia

Zaprzeczenie - wmawianie sobie, że zdarzenie, którego doświadczyło lub którego było świadkiem wcale nie miało miejsca („to się naprawdę nie zdarzyło”)

Minimalizacja - minimalizowanie znaczenia doznawanej krzywdy na zasadzie: „gorsze rzeczy się zdarzają”

Racjonalizacja - znajdowanie takiego wytłumaczenia dla zachowania rodziców, aby zwolnić ich z odpowiedzialności za krzywdzenie.

Nauczyciel, pedagog będzie musiał poradzić sobie z własnymi negatywnymi emocjami: lękiem, złością, poczuciem bezradności. Z obawą przed dodatkowym skrzywdzeniem dziecka podczas rozmowy i przed mieszaniem się w „nie swoje sprawy”.

Jak już wspomniano pierwszy krok w rozmowie, to nawiązanie dobrego kontaktu z dzieckiem. Jeżeli to się uda można delikatnie przejść do zadawania mu pytań .

Trzeba go przy tym zapewnić, że ma prawo czegoś nie wiedzieć, nie rozumieć pytania lub nie chcieć na nie odpowiedzieć. Taka informacja wzmocni jego poczucie bezpieczeństwa i zmniejszy prawdopodobieństwo, że starając się spełnić oczekiwania rozmówcy będzie mówiło nieprawdę. Oczywiście zasadą jest używanie w rozmowie z dzieckiem prostego, zrozumiałego języka (zdania pojedyncze, bez podwójnych przeczeń, trudnych wyrazów itd.). Stawiane pytania powinny mieć otwarty charakter, umożliwiający dziecku opowiedzenie własnymi słowami o tym co mu się przytrafiło. Pytania takie mogą zaczynać się od wyrażen :

- *czy możesz powiedzieć coś więcej na ten temat ?*,
- *czy chciałbyś jeszcze coś dodać ?*,
- *czy mógłbyś mi o tym opowiedzieć ?*,
- *wyjaśnij mi to dokładnie, chciałbym lepiej zrozumieć*

Nie można zadawać pytań sugerujących. Powinno się także unikać pytań zaczynających się od słów *dlaczego ?*, *po co ?* (np. *po co tam poszedłeś ?*, *dlaczego dopiero teraz o tym mówisz ?*), mogących wywołać w dziecku poczucie winy.

Podczas swojej wypowiedzi dziecko cały czas powinno mieć świadomość, że jest uważnie słuchane. Nauczyciel, pedagog powinien używać świadczących o tym sygnałów. Mogą mieć one charakter niewerbalny (gesty, mimika) jak również werbalny.

Sygnały werbalne to między innymi : zwroty parajęzykowe (np. uhm, aha, no tak), parafrazowanie i odzwierciedlanie.

Parafrazowanie można wykorzystać, gdy w rozmowie nastąpi naturalna przerwa, gdy dziecko nagle zamilknie lub zawiesi głos na końcu zdania i da do zrozumienia, że czeka na jakąś reakcję. Istotą parafrazowania jest powtórzenie własnymi słowami tego, co powiedziało dziecko. Można je zacząć od słów :

- o ile dobrze Cię zrozumiałem...*
- chcesz przez to powiedzieć, że...*
- próbuję zrozumieć, to znaczy, że...*
- czy mam rację myśląc, że...*

Odzwierciedlanie to nazywanie odczuć rozmówcy podkreślające zrozumienie przekazów tak werbalnych jak i pozawerbalnych. Może zacząć się zwrotami :

- widzę, że jest Ci smutno...*
- wygląda na to, że bardzo Cię niepokoi....*

Oto kilka dodatkowych wskazówek, którymi warto się kierować rozmawiając z dzieckiem co do którego istnieje podejrzenie, że jest krzywdzone w rodzinie :

Trzeba zachować spokój. Nie można okazywać złości, zszokowania czy zakłopotania tym co dziecko mówi. Trzeba też powstrzymać się od wypowiadania negatywnych sądów o „agresorze”

Nauczyciel, pedagog nie jest śledczym. W rozmowie, którą prowadzi nie chodzi o zbieranie dowodów, ustalanie szczegółów i niepodważalnych faktów. Jeżeli sprawa okaże się poważna ustali je sędzia i psycholog specjalista. Trzeba starać się oszczędzić dziecku traumy związanej z koniecznością kilkukrotnego powtarzania bolesnych szczegółów. Należy pozwolić dziecku ujawnić to, na co jest gotowe.

Nie wolno pospieszać dziecka, trzeba dostosować się do jego tempa relacjonowania wydarzeń. Należy je upewnić, że dobrze robi ujawniając krzywdy, których doznało, pochwalić je za to, zapewnić że to co się stało nie jest jego winą, że nie ponosi również odpowiedzialności za to, że nie powiedziało o tym, co mu się przydarzyło od razu.

Należy przejawiać zaufanie i wiarę w to, co mówi i przyjmować to bez osądzania.

Nie należy dramatyzować, tworzyć atmosfery sensacji, wyjątkowości wydarzeń, ale jednocześnie nie należy udawać przed dzieckiem, że wszystko jest w porządku. Dziecko powinno odczuć, że to o czym opowiada nie powinno mieć miejsc

Nie wolno zaprzeczać lub bagatelizować jego uczuć. Trzeba w tych uczuciach mu towarzyszyć. Wyrazić wprost, że się je widzi i rozumie. Nie mają w tym momencie większego sensu stwierdzenia typu wszystko będzie dobrze, nie płacz, nie przejmuj się. Można jednak starać się mu wytłumaczyć, że są dzieci mające podobne problemy, z którymi czują się tak samo, że różne trudności, które przeżywa, np. ból fizyczny, koszmary nocne, złe samopoczucie itp., miną.

Nie można obiecywać dziecku zachowania rozmowy w tajemnicy. Spełnienie obietnicy uniemożliwiłoby podjęcie jakiegokolwiek interwencji

Nie można składać innych pochopnych obietnic. Nie ma pewności, jak dalej potoczą się losy dziecka. Nie wiadomo czy sprawca od razu zostanie odizolowany od niego, jak zareaguje jego rodzina, czy nikt inny już go nie skrzywdzi

Na koniec spotkania trzeba wyraźnie powiedzieć dziecku że mu się wierzy i poinformować go co dalej będzie się działo, z kim będą przeprowadzone rozmowy aby spróbować mu pomóc.

Rozmowę trzeba spróbować zakończyć jakąś pozytywną uwagą

Rozmowa z rodzicem/opiekunem

Omawiając procedury postępowania w sytuacji krzywdzenia dziecka w rodzinie stwierdzono, że zdiagnozowanie bezpośredniego zagrożenie jego zdrowia lub życia bezwzględnie wymaga powiadomienia organów ścigania. W takich sytuacjach wcześniejsze szukanie przez wychowawcę, pedagoga kontaktu z rodzicami może opóźnić konieczną, natychmiastową interwencję. Po złożeniu zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa, niewskazana jest rozmowa z rodzicem sprawcą. Może on zmuszać członków rodziny i samą ofiarę do milczenia, co zdecydowanie utrudni postępowanie. Oczywiście należy próbować nawiązać kontakt ze współmałżonkiem niekrzywdzącym. Trzeba zachęcić go do współpracy i skorzystania z wyspecjalizowanej pomocy.

W sytuacji gdy zebrane dane nie wskazują na bezpośrednie zagrożenie bezpieczeństwa dziecka rozmowa z rodzicem/rodzicami może mieć dwojaki charakter – diagnostyczny lub interwencyjny.

Rozmowa diagnostyczna

Podejrzenie o krzywdzeniu dziecka w rodzinie powzięte przez nauczyciela/pedagoga szkolnego wymaga zweryfikowania w rozmowie z rodzicem. Można oczywiście podczas spotkania zapytać wprost np. czy to prawda, że państwo biją dziecko ? ale nie wydaje się to dobrą strategią.

Przed wszystkim trzeba **opisać zauważone u dziecka niepokojące symptomy** fizyczne czy behawioralne będące sygnałem, że ma ono jakieś problemy. Warto przy tym podkreślić swoje odczucia np. martwię się, ponieważ widzę, że dzieje się coś niedobrego z Pana/Pani synem/córką i odwołać się do wspólnego celu – dobra dziecka. Kolejny krok to **wspólne ustalenie przyczyn niepokojących zjawisk**. Nie należy przedstawiać od razu własnych hipotez. Lepiej zapytać jak Pan/Pani tłumaczy sobie trudności syna/córki ? Zachęcanie rodzica do jak najpełniejszych wypowiedzi daje szansę na ujawnienie prawdy. Jak już wspomniano pytania wprost nie są najlepszą metodą. Można jednak posłużyć się pytaniami otwartymi, które pozwolą w mniej inwazyjny sposób dotrzeć do sedna sprawy np. co robi Pan/Pani kiedy syn/córka wraca z kolejną uwagą w dzienniczku ? Jeżeli rodzic zdobędzie się na ujawnienie faktu krzywdzenia dziecka, nie można go oceniać, krytykować, obrażać się na niego czy naprędcie udzielać „zbawiennych rad”. Zdecydowanie utrudni to zrealizowanie głównego celu spotkania, którym jest pozyskanie rodzica do współpracy.

Podczas spotkania może oczywiście nie dojść do ujawnienia prawdy, sama rozmowa jednak może wzbudzić w rodzicu refleksje i skonfrontuje się on z faktem trudnej sytuacji swojego dziecka.

Kolejny etap rozmowy to **zaferowanie pomocy**. Bez względu na to czy został ujawniony fakt krzywdzenia czy też nie (a rozmowa nie rozwiała podejrzeń) należy podkreślić, że dziecko ma jednak jakieś problemy i samo sobie z nimi nie poradzi. Trzeba ustalić co w tej sytuacji rodzic/rodzice zrobią ze swej strony a jakie działania podjęte zostaną w szkole.

Warto konkretnie wskazać rodzicowi, gdzie może szukać wyspecjalizowanej – psychologicznej czy socjalnej - pomocy.

Należy umówić się z nim na następne spotkanie aby porozmawiać o tym, czy i w jakim stopniu sytuacja dziecka poprawiła się pod wpływem realizowania zaplanowanych działań.

Jeżeli nadal pojawiają się symptomy mogące świadczyć o krzywdzie spotykającej dziecko w rodzinie, a rodzic zdecydowanie unika kontaktu, trzeba zawiadomić go o konieczności podjęcia przez szkołę odpowiednich kroków takich jak np. złożenie do sądu rodzinnego wniosku o **wgląd w sytuację rodzinną**.

Rozmowa interwencyjna

Rozmowę interwencyjną należy przeprowadzić w sytuacji, gdy zebrane informacje jednoznacznie wskazują, że dziecko doznaje w rodzinie krzywdy. Można ją przeprowadzić zarówno z krzywdzicielem, jak i z rodzicem nie potrafiącym w wystarczającym stopniu chronić dziecko. Z każdą z tych osób powinno się rozmawiać osobno (przynajmniej podczas pierwszych spotkań), ponieważ rodzic „niechroniący” często sam jest ofiarą przemocy i w obecności jej sprawcy trudno byłoby mu – z oczywistych względów – zdobyć się na szczerłość.

Podstawowym celem spotkania z rodzicem niewystarczająco chroniącym swoje dziecko jest uświadomienie mu, że ma taki obowiązek. Niezmiernie ważne jest jednak, żeby wychowawca, pedagog zdobył się na empatię. Spróbował zrozumieć skomplikowane relacje w rodzinie i istniejące w niej - zazwyczaj silne - więzy emocjonalne mogące być przyczyną podejmowania prób usprawiedliwiania współmałżonka. Ambiwalencję rodzica chcącego wspierać zarówno dziecko jak i sprawcę. Troskę o zabezpieczenie finansowe rodziny wynikającą z lęku przed jej rozbitciem.

Empatyczne rozumienie nie może prowadzić do relatywizowania faktu krzywdy jakiej dziecko doznaje. Przekaz powinien być jasny : rozumiemy bardzo trudną sytuację Pani/Pana ale nikt nie ma prawa krzywdzić drugiego człowieka, musimy podjąć działania, żeby to powstrzymać. Z naszych doświadczeń wynika, że bez specjalistycznej pomocy będzie to bardzo trudne, dlatego skontaktujemy Panią z odpowiednimi instytucjami.

Rozmowę z rodzicem, sprawcą krzywdy dobrze rozpocząć odwołaniem się do wspólnego celu jakim jest dobro dziecka. Można użyć sformułowań typu: *przyjął Pan zaproszenie do tej rozmowy, więc nie ma wątpliwości, że bardzo zależy Panu na synu/córce, lub wiemy, że córka Panią kocha. Niewątpliwie, Pani również bardzo na niej zależy.* Oczywiście rodzic musi się jakoś odnieść do tych stwierdzeń. Trudno przypuszczać, aby im zaprzeczył, a potwierdzenie ułatwi przejście do **przedstawienia faktów wskazujących na krzywdzenie dziecka**. Np. *jeden z pracowników szkoły widział jak uderzyła Pani syna w twarz lub pracownicy świetlicy kilkakrotnie zauważyli, że odbiera Pan córkę ze szkoły będąc wyraźnie pod wpływem alkoholu, zauważyli też nietypowe ślady na jego ciele.*

Podkreślmy, rozmowę interwencyjną przeprowadza się dysponując przekonującymi dowodami na to, że dziecko doznaje krzywdy. Nie ma tu już miejsca na dyskusje z rodzicem czy konkretne zdarzenia miały miejsce, czy też nie. Powinien on odebrać jasny komunikat, że rozmowa na ten temat jest bezzasadna. O faktach się nie dyskutuje. Trzeba poprosić rodzica o

ustosunkowanie się do przedstawionych zdarzeń. Jego reakcja powinna pokazać, czy jest świadomy problemu i czy gotów jest zmienić swoje postępowanie.

W kolejnym kroku wychowawca, pedagog powinien przedstawić **własną ocenę sytuacji**. Także i tutaj komunikat powinien być prosty np. ufam, że chce Pan dobra syna, a Pana zachowania krzywdzą go. Trzeba to zmienić. Należy wskazać rodzicowi, co należałoby zrobić, aby poprawić sytuację dziecka i gdzie konkretnie można zwrócić się o dodatkową wyspecjalizowaną pomoc. Jeżeli rodzic wykaże gotowość do współpracy trzeba **zawrzeć z nim kontrakt** określający szczegółowo, jakie działania i w jakim terminie zostaną zrealizowane. Umówić się na kolejne spotkanie w celu sprawdzenia jego realizacji.

Rodzic, który odmówi współpracy lub nie wywiąże się z kontraktu powinien zostać poinformowany o konieczności podjęcia przez szkołę dalszych kroków wynikających z obowiązku chronienia dziecka. Kroki te należy przedstawić w sposób jednoznaczny, np. *do sądu rodzinnego złożony zostanie wniosek o wgląd w sytuację rodziny*.

Istotnym problemem jest odpowiedź na pytanie czy w rozmowie z rodzicami można powoływać się na dziecko jako źródło informacji o doznawanej krzywdzie. Ze względu na jego bezpieczeństwo nie wydaje się to słuszne. Najlepiej zweryfikować uzyskaną wiedzę w innych źródłach i do nich się odwoływać.

Nie można sformułować uniwersalnej strategii postępowania dla nauczyciela, pedagoga szkolnego, który dowiedział się o krzywdzeniu dziecka w rodzinie. Ze zbyt wielu zmiennych zbudowana jest sytuacja, w której przychodzi podejmować decyzję o sposobach działania.

Wydaje się jednak, że przedstawione zarysy procedur i techniki prowadzenia rozmów, mogą być pomocne przy podejmowaniu indywidualnych interwencji

Pamiętaj, jak trudna jest dla dziecka sytuacja ze względu na:

- **wstyd**
- **poczucie winy**
- **strach przed ponownym skrzywdzeniem**
- **tajemnicę**
- **lojalność wobec sprawcy przemocy.**

Kochasz – nie krzywdź!